

La Bressola, un projecte educatiu en català a la Catalunya Nord

Didàctica

La realitat catalana a França

El tractat dels Pirineus (1659), signat entre els regnes de França i Espanya, va significar la partició de Catalunya: una part quedà sota la monarquia espanyola i una altra part quedà sota la monarquia francesa. Aquesta situació ha perdurat fins avui.

Durant tots aquests anys, la llengua catalana ha patit persecució a totes dues bandes de la frontera, però amb eficiència desigual a cada banda de la frontera. En efecte, a la Catalunya sota domini espanyol el català és una llengua encara parlada, s'ensenyava en el sistema d'educació públic i fins i tot ocupa certs àmbits de prestigi, com ara les administracions públiques. En canvi, a la Catalunya sota domini francès (el departament dels Pirineus Orientals) el català és una llengua que es parla poc, pràcticament no s'ensenyava i té una presència ínfima a les administracions públiques i als mitjans de comunicació. En aquest sentit, la política francesa d'arraconament de llengües distintes del francès, més efectiva que l'espanyola, ha fet els seus efectes.

La pressió contra el català a la Catalunya Nord és constant des de fa molts anys. Ja quan Lluís XIV va annexionar a França les comarques nord-catalanes va declarar que «l'ús del català repugna i és contrari a l'honor de la nació francesa».¹ Aquesta declaració va inspirar la política de l'Estat francès de cara al català fins avui dia, és a dir, durant més de tres segles, independentment del règim en què es constituïa l'Estat francès (monarquia, república o imperi). En aquest sentit, la repressió lingüística ha estat llarga, pacient, constant, sistemàtica i ininterrompuda; a tall d'exemple, a les escoles els qui parlaven català eren gairebé sempre castigats.

L'única mesura legal de l'Estat francès que dóna un cert marge de maniobra a l'ensenyament de les llengües distintes de la francesa (allà denominades *llengües regionals*) és la Llei Deixonne (Llei núm. 51-46, de l'11 de gener del 1951, sobre l'ensenyament de les llengües i dialectes locals). Aquesta llei permet l'ensenyament de les llengües distintes del francès, però la seva aplicació és lentíssima; tant que es

pot considerar no aplicada. En aquesta llei es menciona el català, el bretó, el basc i l'occità, però no pas el cors, el flamenc ni l'alsacià.

Com a reacció defensiva, les cultures distintes de la francesa s'han procurat organitzar en els camps associatiu, polític i educatiu per tal de preservar el seu patrimoni cultural. Així, a Alsàcia, Còrsega, Bretanya, Occitània, Euskadi Nord i Catalunya Nord hi ha escoles que imparteixen classes en la llengua pròpia, a banda d'associacions i entitats d'altra mena que impulsen la defensa de la llengua pròpia.

En el cas de la Catalunya Nord, hi ha les escoles la Bressola, una xarxa de centres escolars en què el català és la llengua vehicular de l'ensenyament i de totes les activitats, incloses les lúdiques. La Bressola va començar a funcionar l'any 1976, inspirada en les ikastoles basques. El 19 de maig de 1976 es van dipositar a la Prefectura de Perpinyà els estatuts de l'entitat; el seu article 1r indica: «Se constitueix una associació, en aplicació de la llei de 1901, sense finalitat lucrativa i que té per finalitat l'educació i la cultura catalana dels infants; és independent de tota organització política o religiosa.» Aquell mateix any (concretament el 16 de setembre de 1976) es va obrir una escola de maternal (l'objectiu inicial era obrir escoles bressol en català), que es trobava al garatge de la clínica veterinària La Creu Blava, a la carretera d'Elna, prop de Perpinyà. Aquest fet i l'hostilitat de diverses institucions envers la nova escola són mostres de les dificultats de començar un projecte com aquest. Només la solidaritat popular i l'esforç dels pares, mestres i militants van permetre que l'escola sobrevisqués. No va ser fins al 1982 quan l'aleshores ministre de Cultura francès, Jack Lang, va atorgar la primera subvenció a l'entitat.

Autors

Joan-Pere le Bihan
La Bressola
Xavier Rull
Associació d'Amics
de la Bressola

La Bressola és una xarxa d'escoles catalanes de la Catalunya Nord que aplica un sistema d'immersió lingüística adequat a la realitat sociolingüística nord-catalana. En aquest article expliquem què és la Bressola i com funciona el seu mètode d'immersió, un mètode que podria implantar-se en altres escoles del domini lingüístic català.

1. Vegeu, per a més informació sobre aquest document, el llibre de Francesc Ferrer i Gironès *La persecució política de la llengua catalana* (Edicions 62, 1985), pàg. 28-29.

Funció i presència de la Bressola

La Bressola és una entitat sense ànim de lucre que té per objectiu crear i gestionar escoles catalanes (de llengua i de contingut), per tal de permetre l'escolarització en català per a totes les famílies que ho desitgin en el territori nord-català i reintroduir el català com a llengua de comunicació habitual entre els nord-catalans.² La Bressola defensa un dret fonamental: escolaritzar els fills en català (un dret assegurat avui a la Catalunya Sud). Tot i ser una xarxa d'escoles jurídicament privada, la Bressola té vocació de servei públic. El projecte educatiu de la Bressola, a més, està adaptat a la realitat cultural, econòmica i geogràfica de les comarques del nord de Catalunya.

La Bressola escolaritza en català; però no cerca tan sols impartir docència en aquesta llengua, sinó que cerca, també, que els infants es parlin en català entre ells, cosa que s'aconsegueix amb les activitats a l'aula i a l'esbarjo. D'aquesta manera, s'assoleix l'objectiu final de la Bressola: la recuperació del català com a llengua d'ús quotidià, de relació entre persones i famílies que componen un poble.

Actualment, la Bressola té centres escolars a Prada de Conflent, Nyils, el Soler, Sant Galdric (Perpinyà), el Vernet (Perpinyà), Càldegues (la Guingueta d'Ix, Alta Cerdanya) i Sant Esteve. El centre de secundària del Soler, prop de Perpinyà, va entrar en funcionament el curs 2003-2004. Com es pot veure, la Bressola té una implantació territorial significativa, ja que és present a les comarques del Rosselló, el Conflent i l'Alta Cerdanya. Encara no és present, però, a la comarca del Vallespir, a la zona de la Marenda (sector marítim sud-oriental) i a la vall de l'Aglí (sector nord del Rosselló). La intenció de la Bressola, però, és arribar a aquestes zones; i també es vol anar eixamplant la presència a la ciutat de Perpinyà.

L'escola abraça tot el cicle escolar: des de maternal fins a la secundària (16 anys). El projecte inicial era fer una escola de maternal, però amb el pas dels anys s'han obert diversos centres de primària i, des del 2003, un de secundària. Per tant, es pot dir que la Bressola té implantació a tot el territori i abraça tots els cicles educatius fins als 16 anys. Cal tenir present que a l'adolescència es consoliden els usos lingüístics: d'aquí ve la importància del centre de secundària.

El curs 2004-2005 la Bressola escolaritzava més de 530 alumnes, i pel curs 2005-

2006 n'escolaritza prop de 600, cosa que representa un 1% dels infants nord-catalans. Des del 1997 hi ha hagut un creixement espectacular: s'han anat obrint diversos centres i s'ha anat ampliant la capacitat d'alumnes. S'ha de dir, a més, que hi ha unes 200 demandes més en llista d'espera, però que la Bressola no pot admetre perquè actualment no pot obrir més aules ni més escoles si no hi ha més aportacions econòmiques.

La voluntat de la Bressola és continuar creixent (en nombre de centres, d'aules i d'alumnes) i aconseguir els recursos financers per a fer-ho. La possibilitat de créixer està fonamentada en dos indicadors. En primer lloc, les diverses enquestes revelen que al voltant del 40% dels pares nord-catalans desitgen que els seus fills rebin educació en català; en aquest sentit la Bressola té molt camp per córrer. Cal tenir present que només el 2,6% dels infants nord-catalans reben ensenyament en català (comptant-hi la Bressola i les altres escoles); aquesta xifra contrasta amb el 7,8% dels escolars que reben la primària en la seva llengua a Alsàcia, i amb el 26,3% al País Basc francès. En segon lloc, la Bressola té prestigi com a projecte pedagògic en la societat nord-catalana (factor conjuminat amb els problemes que té l'escola pública francesa). Avui dia, doncs, molts pares, tot i no ser catalanoparlants, volen confiar l'educació dels seus fills a la Bressola.

La Bressola no és l'única escola catalana de la Catalunya Nord, si bé és la que té més presència i més alumnes. Així, existeix l'escola Arrels (pagada per l'Estat francès i bi-

2. Per a una visió global sobre la realitat sociolingüística de la Catalunya Nord, es pot consultar el llibre de Joan Becat *La situació del català a França* (Institut d'Estudis Catalans, 1990) i l'article de Marc Leprêtre «La Catalunya Nord. La situació sociolingüística als territoris de parla catalana» (*LLENGUA I ÚS*, 6, 1996, pàg. 48-56) i l'opuscle *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Perpinyà* (Institut d'Estudis Catalans, 1995). En aquest opuscle hi ha aportacions diverses (n'hi ha de referides a la normalització lingüística, a la literatura, al mapa audiovisual, a la toponímia, a l'antroponímia, etc.); des del punt de vista educatiu, hi ha dues aportacions, una d'històrica (referida al segle XVIII) i una de referida a la situació de l'ensenyament del català a mitjan dècada dels 90. Per a tenir una visió més crítica —i un pèl irònica— de la situació política de la Catalunya Nord, es pot consultar el llibre de Marc Duran [pseudònim] *França contra els catalans* (Llibres de l'Índex, 2001) i el llibre de Joan-Lluís Lluís *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos* (La Magrana, 2002).

lingüe català-francès), i el centre de secundària Comte Guifré. Ambdós centres són a Perpinyà. L'existència de diversos projectes educatius en català ha de ser vista com un enriquiment, ja que d'aquesta manera hi ha diverses opcions repartides pel territori nord-català a les quals les famílies nord-catalanes poden acollir-se. Ara bé, no hem d'amagar que la quantitat d'escoles catalanes continua sent baixa, i que fóra bo que n'hi hagués més per tal d'atendre tota la demanda (el 40% esmentat adés). En aquest sentit, la Catalunya Nord està lluny de la situació d'altres territoris, com veiem amb els percentatges del País Basc o com l'estructura escolar de la Bretanya, en què hi ha les escoles Diwan —semblants a la xarxa de la Bressola— al costat de molts centres privats vinculats a l'església en què l'ensenyament és bilingüe bretó-francès.

Finançament

Pel que fa al finançament, la Bressola se sustenta mitjançant les aportacions dels pares i mares d'alumnes, les subvencions d'institucions públiques (de banda i banda de la frontera) i les donacions d'institucions i particulars d'arreu del domini lingüístic català.

La participació de les famílies està basada en el principi de l'impost, per tal d'evitar qualsevol segregació social: un barem permet que cadascú participi en funció dels seus ingressos.

Pel que fa a les administracions públiques, cal esmentar, en primer lloc, alguns ajuntaments nord-catalans; n'hi ha que cedeixen instal·lacions i també n'hi ha que donen suport econòmic en funció de llurs possibilitats. En segon lloc, cal esmentar les entitats regionals: el Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló ha participat de manera correcta els darrers anys; en canvi, l'ajut econòmic del Consell General del departament dels Pirineus Orientals (amb seu a Perpinyà) és prou baix.³

Alhora, l'Estat francès ha contribuït —amb incerteses, vacil·lacions, lluites i negociacions— en el manteniment de la Bressola. Així, el 1995 la Bressola signà, amb el ministre d'Educació François Bayrou, un acord que preveu que l'Estat francès assumeixi els mestres de les escoles de més de cinc anys. A partir d'aleshores, el creixement s'ha anat accelerant fins a arribar al ritme de gairebé una escola nova cada any.⁴

A la banda sud de la frontera francoespanyola, la Bressola també ha rebut el suport de diverses institucions. Cal fer esment dels ajuts de la Generalitat de Catalunya, del Govern de les Illes Balears, d'algunes diputacions provincials, de diversos consells comarcals i de molts ajuntaments.

Finalment, hi ha les aportacions de particulars: gent o empreses que fan donacions anuals (o puntuals). Per tal de canalitzar les aportacions de particulars i d'institucions públiques, l'any 1986 es va crear l'Associació d'Amics de la Bressola, que aplega més de 400 socis entre particulars i institucions. L'objectiu d'aquesta associació és donar suport a la Bressola i ajudar-la a mantenir-se i a créixer. D'entrada, els socis que en formen part aporten una quantitat anual (la que vulguin); aquesta aportació desgrava fiscalment a l'Estat espanyol. Alhora, la Junta dels Amics cerca l'ajut econòmic de les corporacions locals i dels governs autonòmics, com la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears. Avui dia uns 160 ajuntaments, 6 consells comarcals i la Diputació de Girona i la Diputació de Barcelona estan adherits als Amics de la Bressola, amb les aportacions econòmiques corresponents. Els Amics també fan actes de difusió de la Bressola per la Catalunya Sud i altres territoris: xerrades, exposicions o la difusió del *Butlletí* de la Bressola. No cal dir que, per tal de continuar creixent i poder escolaritzar els 200 alumnes en llista d'espera —i els que vinguin—, calen nous socis. Per a fer-se soci, només cal omplir la butlleta que es troba a <<http://amicsbressola.feshocat.com/Butlleta.htm>>.

Per tal d'obrir noves vies de captació d'ajuts econòmics, el setembre del 2003 es va constituir una fundació privada, la Fundació La Bressola. La finalitat principal d'aquesta entitat és protegir l'obra educativa de la Bressola, aprofitant la legislació fiscal en matèria d'entitats sense fins lucratiu i dels incentius fiscals al mecenatge. La creació de la Fundació permet obtenir ajuts econòmics que l'Associació no podia

3. De fet, és dels consells generals que menys diners dóna a les escoles d'immersió: als departaments occitans o bretons, els consells generals col·laboren més amb les seves escoles.

4. El curs 2003-2004, el Ministeri va assumir el sou de 21 mestres. Val a dir que, però, que des del 2004 l'Estat francès ha aplicat mesures de retallada social, de manera que alguns dels sous de professors de la Bressola no seran subvencionats per l'Estat.

obtenir (o era difícil que ho fes per algun motiu legal o administratiu). Un exemple és el de les donacions (inclosos els llegats testamentaris). Un altre exemple és el de les aportacions d'empreses, amb benefici fiscal: les empreses que vulguin patrocinar activitats de la Bressola i facin aportacions a la Fundació poden gaudir d'una deducció directa en la quota de l'impost de societats d'un 35%. En el cas de les donacions de particulars, les aportacions donen dret a una deducció directa en la quota de l'IRPF d'un 25%. Així, doncs, és possible fer en favor de la Fundació, en condicions fiscals avantatjoses, tota classe de donacions mobiliàries i immobiliàries entre vius, amb o sense reserva de l'usdefruit per part del donant, així com llegats de tota mena i altres institucions testamentàries que el dia de demà puguin beneficiar la Bressola.

No cal dir que s'ha d'agrair enormement el suport econòmic que la Bressola rep de moltíssimes persones i institucions: sense aquest suport, la Bressola no seria el que és ni hauria tingut la presència, el prestigi i la projecció actuals.

Col·laboracions amb altres entitats

La Bressola ha establert col·laboracions amb entitats de tota mena, sempre amb l'objectiu de reforçar i consolidar el projecte educatiu.

Així, ha signat dos documents de col·laboració amb l'Estat francès. El març de 1993 es va signar un conveni amb el ministre d'Educació, Jack Lang. Aquest conveni preveu «un real domini de la llengua catalana i de la llengua francesa al final del cicle elemental». Alhora, el maig de 1995 la Bressola va signar amb el ministre François Bayrou un protocol d'acord que integra les escoles Bressola en el marc de la Llei de 1959, cosa que permet que l'Estat francès assumeixi el sou dels mestres de les escoles que tinguin més de cinc anys de funcionament.

Alhora, la Bressola col·labora amb les altres escoles d'immersió lingüística que hi ha a França, com les diwan bretones o les calandretes occitanes. Eskolim és l'entitat que agrupa les escoles basques, bretones, alsacianes, occitanes i catalanes, i que permet tenir més força en les negociacions amb l'Estat francès. Alhora, totes aquestes escoles gestionen en comú el Centre de Formació de Professors i Mestres, ubicat a Besiers (Occitània), una institució que prepara els

futurs mestres per a les oposicions oficials. Així, en el marc dels acords signats amb el Ministeri l'any 1995, podran cobrar com un mestre de l'escola pública francesa.

La Bressola s'ha aollit al programa europeu Interreg III.⁵ En el marc d'aquest programa, la Bressola rep el suport de la Diputació de Girona i la Universitat de Girona, i també rep finançament europeu per a la formació inicial i continuada de mestres. També permet el finançament dels intercanvis d'alumnes transfronterers, de manera que els centres de la Bressola fan intercanvis amb escoles del sud de la ratlla. És molt important que a banda i banda de la frontera els alumnes vegin que el català és llengua «internacional» de comunicació i que això es faci amb suport de la capital europea, Brussel·les.

Cal esmentar també els convenis signats entre el 2003 i el 2005 amb entitats diverses. Així, per exemple, hi ha un conveni de col·laboració entre els Amics de la Bressola i la cadena de supermercats Grup Bonpreu-Esclat (com a projecte), mitjançant el qual es duen a terme diverses iniciatives que beneficien econòmicament la Bressola i, de retruc i mitjançant vals de descompte, els socis dels Amics de la Bressola i els pares i mares dels alumnes. També s'han establert lligams amb entitats esportives de primeríssim nivell d'àmbit català. En concret, la Bressola ha signat un conveni de col·laboració amb el Futbol Club Barcelona (el club de futbol més important de les terres catalanes) i també col·labora amb la USAP (Unió Esportiva Arlequins de Perpinyà, el club de rugbi més important de les terres catalanes).

El mètode pedagògic de la Bressola: aspectes generals

En aquest apartat comentem alguns aspectes generals del projecte educatiu, i en l'apartat següent detallem com funciona el mètode d'immersió.

Filosofia general

A la Bressola es practica una pedagogia oberta i viva. Oberta de cara als infants, la seva personalitat i les seves necessitats. Com veurem, s'afavoreix la responsabilitat

5. Més informació sobre el programa Interreg a: <<http://labressola.udg.es>>.

zació dels alumnes, en particular mitjançant classes verticals en les quals es troben nins i nines de diverses edats. Igualment, s'afavoreix particularment la creativitat (arts plàstiques, música, etc.). En darrer terme, la Bressola considera l'escola com un lloc de vida. Aquestes són les idees bàsiques que hi ha darrere del projecte educatiu de la Bressola.

Encaix amb els programes oficials francesos

D'entrada, s'ha de dir que la Bressola, en virtut dels convenis signats amb el Ministeri d'Educació, aplica els programes oficials d'escolarització de l'Estat francès. Qualsevol alumne de la Bressola, en acabar el cicle formatiu, ha adquirit com a mínim els mateixos coneixements que un alumne de l'escola pública francesa (incloses dues llengües estrangeres, espanyol i anglès), a més d'haver après el català (no tots els alumnes de l'escola pública francesa l'han après). A més, tenen més facilitat per aprendre altres idiomes. En aquest sentit, els alumnes eixits de la Bressola podran continuar estudiant, si volen, a Perpinyà, a Montpeller, a Tolosa de Llenguadoc, a París, a Andorra, a Barcelona i a qualsevol altra ciutat universitària del domini lingüístic català i del domini lingüístic francès. Alhora, saber català és un avantatge des del punt de vista laboral, ja que, en el marc de la construcció europea, afavoreix la integració dels alumnes al món del treball, en particular en una zona fronterera com és la Catalunya Nord.

El paper de la llengua catalana

La *catalanització* dels infants es presenta com un procés de recuperació de la llengua pròpia del país (i cal subratllar això de *llengua pròpia*: ha de quedar clar que el català no és una llengua estrangera). En aquest sentit, la immersió lingüística a la Bressola no té per objectiu ensinistrar els alumnes en el domini d'una llengua d'ús internacional com pot ser l'anglès, l'espanyol o el rus, sinó que se centra en la recuperació d'un valor cultural i en la identitat.

Ara bé, això va aparellat amb un altre *input*: es fa veure als infants que el català no és tan sols la parla local de la plana del Rosselló i comarques veïnes (és a dir, una *llengua regional*, utilitzant la terminologia de l'Estat francès). És important fer veure també que el català s'utilitza quan es creua la frontera, que es parla a la Catalunya Sud, al Principat d'Andorra —un estat que ha

portat el català a l'ONU—, a les Illes, al País Valencià... En aquest sentit, la presència de la llengua catalana molt més enllà dels límits locals rossellonesos ajuda a dignificar una llengua que ha estat minoritzada pel poder francès.

Unes escoles obertes a l'exterior

A la Bressola s'aprofita al màxim els recursos exteriors per a la formació dels alumnes. Així, es fan excursions a la natura i sortides culturals i artístiques; també es fan *classes verdes* (colònies) a granges escola. És important esmentar els intercanvis lingüístics amb altres escoles de l'altra banda de la frontera, i els intercanvis internacionals que es fan en el marc del programa Comenius.⁶ Aquest intercanvi té un efecte beneficiós per als nord-catalans, no cal dir-ho; però també per als sud-catalans, ja que —lligant-ho amb el que dèiem més amunt sobre la percepció del català com a llengua transfronterera— així s'ajuda a esvair la sensació que el català és una llengua regional —percepció també estesa a la Catalunya Sud, per bé que no tant—, i també s'ajuda a la fidelitat lingüística (els nins nord-catalans exigeixen als nins sud-catalans que no es parlin en castellà entre ells, perquè no els entenen).

El mètode pedagògic de la Bressola: el sistema d'immersió

El mètode d'immersió de la Bressola s'articula en tres passes, que van seguides cronològicament: l'adquisició i l'ús; la multiplicació; el creixement.

L'adquisició i l'ús

La situació inicial és la següent: pràcticament cap alumne no parla català al moment d'entrar a l'escola. L'objectiu que s'ha d'assolir amb aquest grup d'alumnes

6. Es pot trobar informació sobre el programa Comenius a: <<http://www.xtec.es/ofinternacional/socrates/comenius.htm>> (en català), <<http://www.xtec.es/serveis/crp/b7990112/comenius.htm>> (en català), <http://www10.gencat.net/dursi/ca/un/mob_comenius.htm> (en català), <<http://comenius.eun.org/ww/en/pub/comenius/index.htm>> (en anglès) i <http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/comenius/index_en.html> (en anglès)

no és solament ensenyar català, sinó que a més aquesta llengua sigui d'ús corrent entre els alumnes. No descuidem que els hàbits s'adquireixen de petit i els hàbits socials s'adquireixen al moment de la primera socialització; és a dir, al parvulari. La primera mesura, doncs, és que, quan es crea una escola, no es crea amb tots els cursos: es comença amb el parvulari, és a dir, amb mainada entre dos i quatre anys, i amb 10 alumnes com a màxim. Això es fa perquè el català ha de ser la llengua de la socialització: si volem que la mainada l'apregui i el faci servir alhora, és a dir, per a aconseguir la simultaneïtat de l'ús i de l'aprenentatge, cal limitar l'ús si més no al moment de crear l'escola. Una llengua s'aprèn bé quan es fa servir i quan és necessària per a fer-se entendre (així s'ha demostrat moltes vegades).

Un pic comença a funcionar una escola, cal fer dues coses: aplicar els programes oficials de l'ensenyament a nivell de parvulari i mantenir en permanència la motivació d'expressar-se en català. Pel que fa als conceptes i als objectius, els programes del parvulari s'adiuen prou bé amb els objectius lingüístics. La teatralització, la cançó, els contes, la plàstica i la motricitat són el marc idoni per a introduir la llengua catalana com a eina de comunicació, sempre que es verbalitzin prou i si es pensa sempre a donar el vocabulari adequat perquè els nins i nines el puguin fer servir sense passar per la mediació del francès.

S'ha de dir que la part d'activitat dirigida, dins l'aula, no és la part més difícil: la majoria de mestres que fan immersió a la Catalunya Sud aconsegueixen l'ús de la llengua a classe. El repte, parlem clar, és l'esbarjo. Per això la Bressola incorpora una mesura immersora més: jugar amb la mainada i involucrar-se activament en les activitats que duguin a terme. Això implica que els mestres van amb alumnes al sorral, i en donar-los (per exemple) pales i galledes, els mestres diuen i repeteixen ara i adés *Vols la pala? Deixa'm la galleda. Hem fet un castell*, etc. Hem de ser prou atents per a poder anticipar-nos a la necessitat verbal del nen. En aquest sentit, si el nin ha fet un castell o un camí, el mestre, que ha d'estar a l'aguait, ho verbalitza en català (*Has fet un castell o un camí, oi?*) abans que el nin ho digui en francès per iniciativa pròpia (*J'ai fait un château ou un chemin*). Així el mestre facilita sistemàticament a l'alumne la memorització i l'expressió del mot català; no pas com un deure sinó com

a mitjà de valoritzar el que acaba de fer (el castell, el camí o el que sigui).

Els conflictes entre alumnes i la necessària adquisició dels hàbits de convivència són també un bon mitjà per a aconseguir l'expressió en català: demanem que les normes siguin recordades pel nin que ha patit una agressió d'un altre nin: *Digue-li «no tustem, no pitgem o no llancem sorra»*. A còpia de repetir-ho, el nin ho acaba dient no perquè calgui parlar en català, sinó simplement perquè el company no el tusti o no li posi sorra als cabells.

Tot això són petits exemples que evidentment s'han d'ampliar al conjunt de la vida quotidiana de l'alumne dins l'escola. En tot cas, implica per part del mestre una presència continuada que, segons com, es podrà anar atenuant a mesura que comprovi que l'ús de la llengua es va arrelant i que la seva presència esdevé cada cop menys necessària. No obstant això, cal recordar que l'entorn social és gairebé sempre en francès i que és probable que el nin necessiti fer servir vocabulari que només coneix en francès. En aquest cas cal estar sempre a punt per a introduir el vocabulari català corresponent.

Com que el mestre no pot estar per tot, es passa part de les responsabilitats als alumnes que han adquirit l'hàbit de parlar català automàticament amb els seus companys. En aquest sentit, els alumnes que millor han assimilat el sistema de l'escola el van transmetent als companys. Així, alguns dels alumnes es faran responsables d'introduir el mot català quan un dels companys se'n descuidi. Més endavant veurem que aquesta distribució de responsabilitats és determinant per a l'evolució de l'escola.

En qualsevol cas, no s'ha de perdre de vista que a la Bressola es fan treballar dues vies educatives alhora i amalgamades: els programes educatius (el temari) i la immersió. Tots dos aspectes són importants, i un no es dona al marge de l'altre.

L'experiència ha demostrat que aquest sistema d'immersió pot funcionar, al mateix nivell o fins i tot de vegades millor que a la Catalunya Sud. Així, a la Bressola de Prada de Conflent, quan es va obrir el primer curs (setembre de 1989), cap dels nou alumnes no parlava català. El febrer de 1990 la mainada ja jugava tranquil·lament al pati en català. L'hàbit de parlar-se en català estava adquirit (tot i que encara s'ha via de consolidar).

La multiplicació

En la primera etapa de l'escola s'ha aconseguit l'aprenentatge i l'ús de la llengua al pati, però el repte següent es presenta en el moment de començar un nou curs amb nous alumnes. La primera dificultat es troba amb el fet que entre curs i curs hi ha hagut les vacances d'estiu i que normalment els nins i nines amb els quals s'havien aconseguit resultats lingüístics importants han perdut el nivell de llengua del mes de juny, ja que no han fet servir el català durant els mesos de juliol i agost (seixanta dies, en aquesta edat, són molts dies). Per tant, es comença el curs en dues etapes. Primer es fa començar els infants que ja hi eren al curs anterior, per tal de recuperar durant un parell de dies el nivell d'ús de la llengua que tenien. Després es fa la matriculació dels alumnes més petits, els que ingressen a l'escola (també un nombre limitat, el que suporta el mètode). Als alumnes antics se'ls responsabilitza en dos àmbits: se'ls fa acollir els nous alumnes amablement i se'ls responsabilitza de la integració lingüística dels nous. Per tal de facilitar la tasca que es dona als del curs fundacional, es matricularan nins i nines més petits. Així els més grans disposaran d'una autoritat natural. Els més petits tindran tendència a imitar els alumnes antics més grans, i d'aquesta manera estaran més motivats per a aprendre la llengua. Ara, el panorama ha canviat amb relació al començament del primer curs: el mestre encara ha de ser molt present però més que res per a recordar les responsabilitats dels grans. A la pràctica s'ha pogut comprovar que el segon curs és força més fàcil que el primer ja que es disposa d'una base lingüística que no hi era en el moment de la fundació.

El creixement

Curs rere curs s'ha anar adaptant l'organització de l'escola. Recordem que va pujant cursos i que si el primer any va engegar només amb parvulari, a partir del tercer curs normalment s'obre una classe de primer. Sempre s'han d'anar adaptant les necessitats de la programació amb les de la immersió i també, i potser sobretot, amb els interessos dels alumnes, que van variant a mesura que creixen. El sistema de responsabilització dels nins i nines ha d'anar evolucionant en funció d'aquests paràmetres de la personalitat dels líders de les classes. No es pot dir que hi hagi una recepta permanent. La situació canvia cada any i fins

i tot de vegades hi ha la matriculació d'un alumne nou, o la baixa d'un dels antics. El mestre, o l'equip de mestres, s'ha de saber adaptar a les noves situacions.

Insistim que, perquè el sistema funcioni, cal que hi hagi un nombre limitat d'alumnes. Sempre hem de tenir present que no podem matricular més alumnes no catalanoparlants que els que pot assimilar el grup. Altrament, el mestre i els alumnes antics no donarien l'abast. Aquesta limitació numèrica fa que hi hagi molts pares i mares que desitgin matricular els seus fills a la Bressola però que no puguin fer-ho. Si es vol absorbir la demanda, és necessari obrir nous centres, i no pas saturar els existents; però per a això calen més recursos econòmics.

Com s'ha dit, a banda d'escolaritzar en català, l'objectiu de la Bressola també és incidir en l'ús social de la llengua creant una habituació en particular a l'hora d'esbarjo (per això s'utilitza el mètode d'immersió). Un dels fets més rellevants, si més no en comparació amb el que ocorre en moltes escoles de la Catalunya Sud, és que els infants surten de l'escola parlant en català entre ells. Cal tenir present que molts infants no parlen català a casa seva (ni tan sols els seus pares el parlen). A més a més, a l'escola s'hi troba mainada de molts orígens diferents: europeus, africans... i tots s'integren lingüísticament en català.

El cos de mestres

No es pot fer un treball d'immersió lingüística d'aquesta mena sense un equip coherent i motivat que comparteixi els objectius. És evident que una persona poc motivada que es limités a fer les classes en català i prou difícilment pot integrar-se en un equip així. Sempre s'ha de tenir en compte el fet que si la valorització de l'ús de la llengua no és unànime per part de l'equip de mestres, difícilment podrà ser transmesa a l'alumnat. La política de contractació de mestres esdevé, doncs, un tema cabdal. Cal, evidentment, que la institució tingui els mitjans jurídics per a procedir a aquesta contractació. Gràcies a les reformes dutes a terme l'any 1992 i gràcies a les possibilitats que conté la llei francesa del 1959 pel que fa a aquest tema, sembla que la Bressola actualment disposi d'aquests mitjans jurídics. Els mestres no arriben a la Bressola nomenats per una administració externa: són nomenats pel Consell d'Ad-

ministració, que examina les propostes del director general, que abans de fer cap proposta analitza els currículums i s'entrevista amb les millors candidatures. Normalment s'efectuen unes pràctiques a l'escola per tal de verificar si les possibilitats que semblen presentar els candidats corresponen a la realitat a la pràctica quotidiana de l'escola.

Un altre dels grans reptes que ha d'enfrontar la Bressola és la formació de mestres. Per això, ja que la Bressola és massa petita per a fer front a aquesta necessitat, la Bressola col·labora —com s'ha dit— amb les escoles occitanes, bretones i basques de l'Estat francès en la gestió d'un centre de formació de mestres adequat per als nostres projectes. La part de formació comuna necessària per a aprovar les oposicions i concursos oficials de mestres (professors d'escoles) de l'Estat francès es fa a Besiers (Occitània). A part de la programació oficial, s'hi pot trobar una formació psicolingüística a càrrec del professor Jean Petit, de les universitats de Reims i Constança (Alemanya). El professor Petit, a banda d'haver estudiat arreu del món les experiències d'immersió lingüística, és un gran coneixedor del sistema que la Bressola ha aplicat a Prada de Conflent. D'altra banda, gràcies als acords del 1995 amb l'Estat francès, aquest es fa càrrec de les despeses de funcionament del centre. També, com s'ha dit, el projecte europeu Interreg III permet que la Universitat de Girona sigui un centre formador per a professorat de la Bressola.

Algunes observacions finals

La Bressola és un exemple de projecte reeixit. Implantada en un entorn on la llengua catalana té dificultats per a sobreviure, ha crescut i s'ha estès pel territori durant 30 anys i ha contribuït a reintroduir el català com a llengua de comunicació natural entre els infants nord-catalans. L'ajut de particulars i institucions, de banda i banda de la frontera estatal, ha permès mantenir i fer créixer la xarxa d'escoles. Però encara hi ha moltes persones que voldrien escolaritzar els seus fills a la Bressola i no poden fer-ho, ja que la Bressola està al màxim de capacitat d'absorció d'alumnes per aula. Per a obrir nous centres i escolaritzar més infants, calen més recursos econòmics.

Cal tenir present que la Bressola és una de les eines més efectives de recatalanització de la Catalunya Nord. Si poguéssim créixer

i obrir nous centres i admetre més alumnes, el futur del català no seria tan negre. Sense l'ajut econòmic de particulars i d'institucions seria inviable el projecte; i si no hi ha aportacions noves el creixement no està assegurat, ans al contrari. Per tant, des de la Bressola es fa una crida perquè hi hagi noves aportacions econòmiques de persones que vulguin contribuir a mantenir el català a la Catalunya Nord.

Alhora, creiem que seria interessant exportar el mètode de la Bressola a les escoles sud-catalanes que oficialment practiquen la immersió en català. En aquestes escoles l'infant aprèn català, però en molts centres la llengua catalana no és usual entre els infants a l'hora de l'esbarjo. Tenint present que el sistema de la Bressola permet introduir el català com a llengua de comunicació entre els infants fins i tot a l'hora de l'esbarjo, considerem que aquesta experiència no hauria de quedar limitada als centres nord-catalans. Per això intentem de fer-la conèixer, per tal que altres entitats o institucions puguin reproduir-la i millorar-la, tant a la Catalunya Nord com a la Catalunya Sud, al País Valencià, a les Illes, a la Franja i a l'Alguer.

Dades de contacte

ESCOLES LA BRESSOLA (CATALUNYA NORD)
Carrer de l'Hospici, 27. 66500 Prada de Conflent (Catalunya Nord)
Tel. (33) 468 961 260
labressola-dg@wanadoo.fr
<http://www.bressola.org>
ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA BRESSOLA | FUNDACIÓ LA BRESSOLA
Carrer de la Mare de Déu del Pilar, 18, baixos. 08003 Barcelona
Tel. (34) 932 689 110
Fax (34) 932 689 112
bressola@escoltes.org
<http://www.amics-bressola.tk>
LLISTA D'INFORMACIÓ PER CORREU ELECTRÒNIC
INFOBRESSOLA
<http://groups.yahoo.com/group/info-bressola>